

Skörd av spannmål, ärter och oljeväxter

2000

JO0601

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Jord- och skogsbruk, fiske

A.2 Statistikområde

Skördestatistik

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Skörd av spannmål, ärter och oljeväxter ingår i Sveriges officiella statistik.

A.4 Beställare

Myndighet/organisation: Jordbruksverket

551 82 Jönköping

Kontaktperson: Hans Jönrup

Telefon: 036 - 15 59 33

Telefax: 036 - 34 01 96

e-post: hans.jonrup@sjv.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån

MR/LEP

701 89 Örebro

Kontaktperson: Lars Hagblad

Telefon: 019 - 17 64 15

Telefax: 019 - 17 64 17

e-post: lars.hagblad@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger ej.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204) och datalagen (1973:289) för behandling som påbörjats före personuppgiftslagens ikraftträdande. På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (1995:606) och förordningen (1995:1060) om vissa personregister för officiell statistik.

A.8 Gallringsföreskrifter

Arbete med framtagning pågår.

A.9 EU-reglering

Rådets förordning (EEG) nr 837/90 (spannmål) och nr 959/93 (övriga grödor).

A.10 Syfte och historik

Svensk jordbruksstatistik har löpande samlats in sedan 1799, då landshövdingarna lämnade skördeomdömen tre gånger per år. Jordbruksstatistiken har förändrats mycket under åren som gått och en beskrivning av det finns redovisat i svensk jordbruksstatistik 200 år (SCB, 1999). Skördeuppskattningar enligt den s.k. objektiva metoden infördes i början av 1960-talet och utformades då främst för skördeskadeskyddets behov av statistik som beräkningsunderlag. Därigenom uppfylldes i huvudsak även andra behov av skördestatistik. Den objektiva metoden innebar att provytor skördades på utvalda fält. Provyterresultaten låg sedan till grund för beräkningarna.

Det statliga skördeskadeskyddet upphörde efter 1987 års skörd då ansvaret övertog av LRF. 1995 avvecklades även detta skydd. Behov av uppgifter om skördarnas storlek finns dock inom många andra områden. Huvudsyftet idag är att uppfylla statistikkraven från EU samt att vara grundkälla för uppskattning av vegetabilieproduktionens storlek. En viktig användning i det sammanhanget är för beräkning av jordbrukssektorns inkomster av vegetabilier i jordbrukets sektorkalkyl som används bl.a. i Nationalräkenskaperna.

Under åren 1995-1997 ändrades undersökningen och den bestod då av två delar. Den objektiva undersökningen utgjorde den ena delen i ett begränsat antal skördeområden. Den andra delen byggde på intervjuer med jordbrukare och omfattade samtliga skördeområden.

Fr.o.m. 1998 har undersökningen åter ändrats. Skördestatistiken för spannmål, ärtor och oljeväxter baseras numera helt och hållet på en intervjuundersökning.

En förändring under år 2000 är att grödarealerna i lantbrukets företagsregister som används för beräkning av total skörd baseras på uppgifter från Jordbruksverkets stödregister avseende arealbaserade stöd (IAKS). Tidigare år har grödarealerna inhämtats genom postenkät.

A.11 Statistikanvändning

Undersökningen om skörd av spannmål, ärtor och oljeväxter ingår i Sveriges officiella statistik. Resultaten utnyttjas som underlag för myndigheter och näringsliv inom områdena jordbruk, ekonomi och miljö. Resultaten används också som underlag för rapportering till EU.

Användare av skördestatistiken och exempel på användning:

- Jordbruksverket: Indata i ekonomiska kalkyler, internationell rapportering, försörjningsbalansberäkningar, beredskapsplanering, planering för interventionsåtgärder, underlag för jordbrukspolitiska bedömningar (bl.a. för områdesindelningar och stödnivåer för EU:s arealersättningar).
- SCB: Rapportering till Eurostat enligt bindande förordningar. Underlag till normskördeberäkningar, underlag för beräkning av kväve- och fosforbalanser för svensk åkermark.
- Lantbruksuniversitet, lantbruksskolor: Undervisning, rådgivning, forskning inom flera områden (bl.a. näringsämnenas kretslopp och beräkning av risk för näringsläckage till vattendrag), planering av försök, underlag för kalkyler m.m.

- Länsstyrelserna: Hantering av ärenden i samband med vissa stödåtgärder, värdering av åkermark, beredningsplanering och viss rådgivning.
- Svenska lantmännen, m.fl. företag för handel och vidareförädling: export/importplanering, planering av mottagning och lagring, marknadsbevakning.
- Övrig användning: Uppgifterna ingår som en del i den allmänna information som den officiella statistiken skall täcka in. Användare här är bl.a. massmedia, allmänhet och jordbrukets egna organisationer.

A.12 Uppläggning och genomförande

Uppgiftsinsamlingen sker genom telefonintervjuer som utförs av SCB:s intervjuare. Efter avslutad skörd kontaktas de uttagna gårdarna för intervju om årets bärgade skördar av spannmåls-, ärt- och oljeväxtgrödor. Information samlas in om totala bärgade kvantiteter av varje gröda och vilken vattenhalt uppgifterna avser. För spannmål och ärter omräknas uppgiven kvantitet till 15,0 procents vattenhalt och för oljeväxter till 9,0 procent. Med ledning av gårdens grödarealer, som också hämtas in vid intervjun, framräknas gårdens hektarskörd för varje gröda. Arealuppgifterna är i regel desamma som lantbrukaren redovisat i sin ansökan om arealersättning tidigare under året. Skattningen av hektarskördar görs för SKO, län och produktionsområden. Därefter sker sammanvägning till hektarskördar för hela riket. På basis av skattade hektarskördar och grödarealer från lantbrukets företagsregister (LBR) beräknas totala skördar av de aktuella undersökningsgrödorna. Till preliminär skattning av hektar- och totalskördar används preliminära arealer från Jordbruksverkets stödregister avseende arealbaserade stöd, IAKS-registret. Vid den definitiva skattningen av totalskördar används lantbrukets företagsregister (LBR) som fr.o.m. 2000 baseras på uppgifter från IAKS.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Urvalet till undersökningen 2001 kommer att dras från IAKS-registret 2001.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Kvalitetsbegreppet delas här in i fem huvudkomponenter, nämligen innehåll, tillförlitlighet, aktualitet, jämförbarhet samt tillgänglighet och förståelighet.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Årets

- hektarskördar
- totalskördar
- obärgade arealer

För jämförelse redovisas dessutom hektar- och totalskördar för de närmast föregående åren.

1.1.1 Objekt och population

Vid redovisning av hektarskördar utgörs populationen av samtliga lantbruksföretag med mer än 5,0 hektar åkermark. Vid redovisning av totalskördar utgörs populationen av företag med mer än 2,0 hektar åkermark.

1.1.2 Variabler

För de aktuella undersökningsgrödorna samlas följande uppgifter in från gårdarna i urvalet:

- totalskörd
- vattenhalt
- odlad areal
- obärgad areal
- areal skördad som grönfoder

Dessutom används dessa variabler:

- hektarskörd (kilo per hektar) beräknad utifrån insamlade uppgifter
- grödarealer för beräkning av totalskörd

1.1.3 Statistiska mått

Skörd:

- total och genomsnittlig per hektar.

Obärgad areal:

- total och procentuell andel.

1.1.4 Redovisningsgrupper

Grödinndelning:

Spannmål: höstvet, vårvete, råg, höstkorn, vårkorn, havre, rågvete och blandsäd till mognad

Ärter: kokärter och foderärter till mognad (samredovisas som ärter)

Oljeväxter: höstraps, vårraps, höstrybs, vårrybs och oljelin

Områdesindelning:

Län, produktionsområden och hela riket samt NUTS II till Eurostat.

1.1.5 Referenstider

Kalenderår

1.2 Fullständighet

Undersökningen beskriver skördens storlek och obärgade arealer, med de begränsningar urvalet av objekt (lantbruksföretag) och vald metod sätter.

Undersökningen innefattar ej variabler om grödornas kvalitet.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Den tidigare använda metoden med objektiva mätningar i fält gav snabbare och säkrare resultat. I de objektiva mätningarna låg också bortfallet mycket lågt (under 2 procent). Med dagens metod är motsvarande siffra 5 - 7 procent.

Tillförlitligheten i dagens intervjumetod bedöms ändå vara tillfredsställande.

Jämförelser mellan metoderna finns redovisade i SCB:s Statistical Report, PM MR/LP 1998:2.

2.2 Osäkerhetskällor

De beräknade resultaten är behäftade med viss osäkerhet, beroende på bl.a. urvalsfel, bortfallsfel, mätfel, uppgiftslämnarfel och täckningsfel.

2.2.1 Urval

Ur LBR 1999 har ett urval av lantbruk dragits för att ingå i uppgiftsinsamlingen. För 2000 års undersökning om skördens storlek uttogs totalt 4 213 undersökningsenheter (UE). En UE motsvarar i regel ett jordbruksföretag. De uttagna företagen är fördelade på 101 skördeområden (SKO) av rikets samtliga 106

SKO. Undantag gjordes för 5 fjällbygdsområden i vilka praktiskt taget ingen odling av spannmål, ärter eller oljeväxter förekommer. Urvalet är draget som ett stratifierat PPS-urval med SKO som strata. Varje företags urvalssannolikhet beror på företagets totala åkerareal samt dess grödfördelning.

Urvalsfel: I statistiska undersökningar som grundar sig på urval är urvalsfelet en väsentlig felkälla. Osäkerheten anges i skördeskattningarna med medelfel. I medelfelet ingår även effekten av andra slumpmässiga fel. Medelfelet uttrycks som ett procenttal och anger urvalsfelets storlek i förhållande till den skattning som avses. För t.ex. en skattad hektarskörd på 4 500 kg/ha och ett medelfel på 3,0 procent kan man med liten felrisk (5 procent) säga att intervallet $4\,500 \pm 2 \times 3\% \times 4\,500$ (dvs. 4 230 - 4 770 kg/ha) omfattar den verkliga hektarskörden. Detta gäller under förutsättning att andra fel än slumpfelen kan betraktas som små. Hur stort medelfel som kan accepteras sammanhänger med användningen av statistiken.

2.2.2 Ramtäckning

Urvalsramen, LBR, har litet täckningsfel. Mellan tidpunkten för urvalsramens referensår och undersökningstillfället sker dock förändringar i företagsbeståndet. Det förekommer därför en viss över- resp. undertäckning i förhållande till undersökningspopulationen. Antalet nystartade företag, som utgör undertäckning, har på senare år uppgått till ca 1 procent av populationen. Företag som upphört, övertäckningen, har under 2000 uppgått till 2 procent. En annan typ av övertäckning är att de uttagna företagen inte odlar någon av undersökningsgrödorna. Denna typ av övertäckning uppgick under 2000 till 4 procent. Över- och undertäckningen påverkar resultaten i mycket liten utsträckning.

2.2.3 Mätning

Mätfel: Många lantbrukare uppger att det är svårt att bedöma skördens storlek för grödor som används som foder på den egna gården. Även för avsalugrödor kan det vara svårt för lantbrukaren att lämna säkra uppgifter i de fall grödan ännu inte sålts vid intervjutillfället. Uppgiftslämnarfel och eventuella intervjuareffekter kan inte kvantifieras.

En faktor som kan leda till överskattning av totalskörden av blandsäd är att fält med delvis utvintrad höstsäd, som hjälpsätts med annan gröda, ofta redovisas som blandsäd vid ansökan om arealersättning. Under år 2000 har dock problemen med utvintrad areal varit små.

2.2.4 Svartsbortfall

Bortfallsfel: Bortfallets storlek redovisas tillsammans med undersökningsresultaten. Vid beräkningar av t.ex. hektarskörda hanteras bortfallet med s.k. rak uppräknings inom stratum. Sålunda antas bortfallet ha samma fördelning och förväntade medelvärde som det bearbetade materialet. Ett ökat svartsbortfall kan konstateras i skördeundersökningarna p.g.a. den nya metoden. I de objektiva mätningarna låg bortfallet mycket lågt (under 2 procent). I årets undersökning blev bortfallet av undersökningsenheter 4,5 procent. Bortfallet bedöms inte leda till några systematiska fel.

2.2.5 Bearbetning

Uppgifterna granskas och dataregistreras vid SCB. I samband med bearbetning av uppgifterna görs manuella och maskinella kontroller. Vid behov tas förnyad kontakt med uppgiftslämnarna. Säkerheten i bearbetningsprocessen bedöms vara god.

För beräkning av total skörd används fr.o.m. år 2000 grödarealer som är baserade på Jordbruksverkets stödregister avseende arealbaserade stöd, IAKS-

registret. Redovisningen är anpassad för de regler som gäller för utbetalning av ersättning/stöd. Det innebär att t.ex. den areal stråsäd som skördas som grönfoder redovisas under respektive spannmålsslag, oftast blandsäd. En konsekvens var att totalskörden av blandsäd överskattades vid den preliminära beräkningen av totalskördar. I någon mån överskattades även totalskörden av havre och vårkorn. Vid skattning av definitiv totalskörd har nedkorrigering gjorts av definitiv areal till att endast avse spannmål till mognad. Areal skördad som grönfoder redovisas i separata tabeller.

Vissa andra omräkningar har gjorts av de definitiva grödarealerna enligt LBR 2000, som numera baseras på IAKS. Vårapsarealen har reducerats med 590 hektar vilket motsvarar den areal med genmodifierad våraps som skulle förstöras senast i juli 2000. Arealer som i Dalarnas, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län redovisats som höstkorn har förts över till vårkorn.

2.2.6 Modellantaganden

Hektarskördeskattningen från undersökningen görs för företag med mer än 5 hektar åkermark. Vid beräkning av preliminär totalskörd används fr.o.m. år 2000 arealer från IAKS-registret, där grödarealer för företag med minst 0,3 hektar åkermark registrerats. Härvid görs ett antagande om att hektarskörden är densamma för företag med mindre än 5 hektar åker som för större företag. Samma antagande, att hektarskörden är densamma på företag med mindre än 5 hektar åker, som för större företag, görs vid definitiv skattning, när arealuppgifter från LBR används. Grödarealerna från LBR avser företag med mer än 2,0 hektar åker.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Antal observationer, medelfel och bortfall redovisas. För att skörderesultat skall redovisas krävs att det finns minst 20 observationer för grödan och att medelfelet är högst 35 procent.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Skördar och obärgade arealer för spannmål, örter och oljeväxter publiceras årligen.

Resultaten publiceras vid tre tillfällen:

Preliminära resultat för riket (november)

Preliminära resultat för län, produktionsområden och riket (december)

Definitiva resultat för län, produktionsområden och riket (juli efterföljande år).

Obärgad areal publiceras endast i den definitiva statistiken.

3.2 Framställningstid

För preliminära resultat på riksnivå ca 2 månader efter årets skörd. För preliminära resultat för län och produktionsområden ca 3 månader efter årets skörd.

Definitiva resultat publiceras 5-10 månader efter skörden, beroende på när definitiva arealuppgifter finns tillgängliga.

3.3 Punktlighet

Publicering sker enligt publiceringsplan. Vissa mindre avvikelser kan förekomma beroende på att skörden ibland försenas till följd av årsmånen eller att definitiva grödarealer ej är klara.

Hittills publicerade SM avseende 2000 års skörd:

Preliminära resultat för riket (JO 19 SM 0001), publicerat den 16 november år

2000. Preliminära resultat för län, produktionsområden och riket (JO 19 SM 0002), publicerat den 15 december år 2000. Definitiva resultat för län, produktionsområden och riket (JO 16 SM 0101), publicerat den 26 juli år 2001.

4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Jämförbarheten mellan år är relativt god men den har försämrats under senare år av genomförda metodändringar, främst övergången från den objektiva metoden med provtagningar till intervjumetoden. Minskade urval medför också sämre regional redovisning och därmed försämrad jämförbarhet på låg nivå. Den läns-sammanslagning som skett (Skåne, Västra Götalands län) medför försämrad jämförbarhet mellan år i dessa regioner.

Arealuppgifterna för år 2000 bygger på information som jordbrukare lämnat i sina ansökningar om arealersättning. Därmed saknas grödarealer för de jordbrukare som inte ansökt om ersättning/stöd. Odlingen av spannmål, ärter och oljeväxter bedöms dock vara marginell vid dessa företag.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Statistiken publiceras på län, produktionsområden och riksnivå. Full jämförbarhet råder mellan grupperna.

4.3 Sammanvändbarhet med annan statistik

Urvalsramen LBR har använts också för ett flertal andra undersökningar. Definitionen av jordbruksföretag är gängse, liksom indelningen i regioner. God sammanvändbarhet med annan jordbruksstatistik torde föreligga.

Uppgifter om definitiva grödarealer från LBR 2000 redovisas i ett statistiskt meddelande (JO 10 SM 0102). För skördestatistiken har vissa omräkningar av grödarealerna skett varför full överensstämmelse ej föreligger. Se vidare under 2.2.3 Mätning och 2.2.5 Bearbetning.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Statistiken publiceras årligen i statistiska meddelanden (SM-serie JO) och i vissa fall också genom pressmeddelanden. I båda fallen publiceras resultaten även via Internet och kan nås via SCB:s webbplats. Tryckta statistiska meddelanden erhålls mot betalning och kan beställas från SCB Publikationstjänsten, 701 89 Örebro, telefon: 019-17 68 00, fax: 109-17 64 44, e-post: publ@scb.se. De definitiva resultaten fr.o.m. år 1965 finns tillgängliga i Sveriges statistiska databaser. Åtkomst sker via SCB:s webbplats, www.scb.se. Statistik från databasen ger möjlighet till sammanställning av egna tabeller och diagram. Publicering sker också på Jordbruksverkets webbplats, www.sjv.se.

5.2 Presentation

Resultaten presenteras i form av tabeller, diagram och kommenterande text.

5.3 Dokumentation

Dokumentation sker i statistiska meddelanden och i PM-serien PM MR/LEP vid SCB.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Primärdata som ej gallrats finns arkiverat vid Riksarkivet eller för senare år sparad vid SCB i avvaktan på arkivering eller gallring. Specialbearbetningar kan

utföras mot betalning enligt självkostnadsprincipen.

5.5 Upplýsningstjänster

Vid frågor om statistiken kontaktas SCB:

Lars Hagblad, telefon 019-17 64 15, e-post lars.hagblad@scb.se

Gerda Ländell, telefon 019-17 68 07, e-post gerda.landell@scb.se